

ÖRNEK OLAY YÖNTEMİNİN HAYAT BİLGİSİ DERSLERİNDE KULLANIMINA YÖNELİK BİR EYLEM ARAŞTIRMASI*

Nur ÜTKÜR**, Yücel KABAPINAR***, Alev ÖNDER****

ÖZ

Hayat Bilgisi derslerinde örnek olay yönteminin kullanılması öğrencileri etkin kılma noktasında önem taşımaktadır. Çünkü örnek olay, yaşam içerisinde karşılaşılabilecek sorunların bir provası niteliğindedir. Bu nedenle bu çalışmada öğretmenlerin örnek olayı bir yöntem olarak kullanmalarının niteliksel düzeyi incelenmiştir. Çalışmanın amacı, öğretmenlere verilen örnek olay temelli eğitimin, işlenen Hayat Bilgisi derslerinde ne derece etkili olduğunun saptanmasıdır. Bu amaçla nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu devlet ve özel okullardan seçilen toplam yedi öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmadaki veri toplama araçları gözlem formu ve öğretmen günlükleridir. Öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrası işledikleri dersler toplam 84 ders saati gözlemlenmiştir. Bu gözlemlerde öğretmenlerin örnek olayı işlemelerinin niteliği incelenmiştir. Ardından, öğretmen günlükleri onların süreç hakkındaki düşüncelerini analiz etmek için incelenmiştir. Süreç sonucunda, gözlemlerden ve öğretmen günlüklerinden elde edilen veriler göstermektedir ki, öğretmenlerin kullandıkları soru tiplerinden düşünsel sorular azalırken; empatik ve ahlaki sorular artmıştır. Aynı zamanda örnek olayları desteklemek amacıyla kullanılan etkinliklerde de eğitim sonrasında niteliksel ve niceliksel açıdan bir artış görülmüştür. Sonuç olarak, verilen eğitim sonrasında öğretmenlerin örnek olayı yöntem olarak kullanmalarının niteliğinin arttığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: örnek olay yöntemi, hayat bilgisi dersi, eylem araştırması

AN ACTION RESEARCH TOWARDS USING CASE STUDY METHOD IN LIFE STUDIES COURSES

ABSTRACT

Use of case study method in Life Studies courses is important since it is an element to make students become active. Case studies are provided as a rehearsal of the problems to get encountered in life. Therefore, in this study quality of teachers' use of case study method is examined. The aim of the study is to determine to what extent teacher trainings based on case studies are effective in life science courses. For this purpose, action research as one of the qualitative research designs was used. The study consisted of seven teachers working at public and private schools. Data collection tools in the study are the observation forms and teacher diaries. In the study, 84 course hours of lessons instructed by teachers before and after teacher training were observed. Then, the teacher diaries were examined to analyze their thoughts on their process. At the end of the process, the examination of observations and teachers' diaries reveal that cognitive questions teachers ask decreased while

* Prof. Dr. Yücel KABAPINAR ve Prof. Dr. Alev ÖNDER danışmanlığında hazırlanan doktora çalışmasının bir bölümüdür.

** Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul-Türkiye, nur.utkur@marmara.edu.tr

*** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul-Türkiye, ykabapinar@marmara.edu.tr

**** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul-Türkiye, aonder@marmara.edu.tr

empathetic and moral questions increased. Moreover, after the teacher training, quality and quantity of activities used to promote case studies are increased. As a result, it is determined that after teacher training, quality of teachers' use of case study method is increased.

Keyword: case study method, life studies course, action research

1. GİRİŞ

Bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olabilmek, mutlu ve çevresine yararlı hale getirebilmek çağdaş eğitim programlarının temel amacı olarak görülmektedir. Kişilerin en temelden ele alınarak, yaşamla etkin ilişkiler kurmalarını sağlayan derslerden biri de Hayat Bilgisi dersi.

“Hayat Bilgisi dersi, öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarına ve olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlayan bir derstir.” (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2009, s.14).

Bu dersin okul programında yer alma gerekçelerinin en önemlilerinden biri öğrencileri yaşama yönelik deneyim ve becerilerle donatmaktır. Öğrencilere yaşamda karşılaşılabilecekleri sosyal durumlar ve sorunların nasıl çözümlenebileceğine ilişkin birtakım farkındalıkların ve sosyal problemleri çözmeye ilişkin becerilerin kazandırılması, dersin varlık nedenidir. Değişim ve dönüşümün oldukça yoğun yaşandığı 21. yüzyılın çok boyutlu toplum yapısına genç kuşakların uyum sağlayabilmesi, çağdaş insanın önemli bir niteliğidir. Bu derslerin içeriğine yaşamın kendisini taşımak ise, çağdaş Hayat Bilgisi programının en önemli özelliklerinden biridir (Kabapınar, 2012, s. 107).

İnsanların hayatlarındaki sosyal unsurların yoğun olarak yer aldığı derslerden olan Hayat Bilgisi derslerinde, öğrenciler gerçek hayatla bağlantı kurabilme fırsatıyla karşılaşmaktadırlar. Aynı zamanda çocukların yakın çevresiyle ilişkilendirilerek işlenen bu dersler sayesinde, psikolojik, bilişsel ve ahlaki gelişimlerine de katkıda bulunmaktadır (Aydın ve Gürlü, 2012).

Öte yandan Hayat Bilgisi derslerinde kullanılması önem taşıyan yöntemlerden biri örnek olay incelemesidir. Nitekim “2004 yılı Hayat Bilgisi öğretim programı çerçevesinde ders kitaplarında en sık kullanılan öğretim yöntemlerinden biri örnek olay incelemesi olmuştur” (Kabapınar, 2012, s. 107). Örnek olay incelemesi temelli eğitim, özellikle bir olayın ayrıntılı olarak ele alınması sayesinde, öğrencilerin gündelik yaşamdan unsurlarla karşı karşıya gelmelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda devamında gelen etkinliklerle öğrenciler birbirinden farklı karakterler içinde rol oynama fırsatlarıyla karşı karşıya gelmekte ve bu sayede gerçek hayatı deneyimleme şansı kazanmaktadırlar (Farahani ve Heidari, 2013). Ayrıca Badger’a (2010) göre, örnek olay incelemesi yönteminin eğitimde kullanıldığında sağladığı faydalardan biri, bireylerin konulara olan bakış açılarını geliştirme fırsatıdır. Bir diğeri ise, teori ve pratik arasında bağlantı noktaları oluşturmalarına yardımcı olmaktır. Örnek olay incelemesi yöntemi, öğrenme ve öğretme esnasında bireylerin problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini de geliştirebilmektedir.

Örnek olay incelemesi yöntemi kullanılarak verilen eğitim, problem durumu odaklıdır ve gerçek hayatı deneyimlemeye olanak sağlamaktadır. Bu sayede öğrencilerin entelektüel ve davranışsal becerilerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Problem durumlarına ve çatışmaya

yönelik özellikleri sayesinde örnek olay incelemesi temelli eğitim, Sokrates metodunun içeriğinde de yer almaktadır. Bu yöntem de tıpkı Sokrates metodu gibi problem temelli öğrenmeye dayanmaktadır. Bir metin ya da resimde yer alan olaydaki problem durumuna olası çözüm yolları aranmaktadır. Aynı zamanda Sokrates yöntemindeki soru-cevaplar, örnek olay incelemesi yönteminde sorulan düşünsel, ahlaki, empatik sorularla örtüşmektedir (Garvin, 1991, akt. Badger, 2010).

Hayat Bilgisi dersleri de çocuğun gerçek yaşamında karşılaştığı problemlere çözümler bulabilmesi ve kendisini rahatça ifade edebilmesi açısından etkili bir ders olduğundan, bu derslerde örnek olay incelemesi yönteminin kullanılması oldukça önem taşıyan bir durum olarak görülmektedir.

Öğrencilerin derslerde aktif olabilmeleri ve bireysel anlamlar çıkarabilmeleri, öğrenmenin kalıcılığı açısından üzerinde durulması gereken bir konu olmaktadır (Kabapınar ve Baysal, 2004). Bu amaçla farklı bakış açılarının ortaya konması ve değişik fikirlerin tartışılmasına zemin hazırlanması açısından örnek olay incelemesi yönteminin Hayat Bilgisi derslerinde kullanılması önemlidir.

Ancak örnek olayların derslerde nitelikli işlenebilmesi için dikkat edilmesi gereken önemli bir husus bulunmaktadır ki, o da etkili ve nitelikli örnek olayların seçilebilmesidir. Nitekim Davis'e (1993) göre nitelikli bir örnek olayda şu özellikler bulunmalıdır: Örnek olay kısa ve öz olmalı, karakter, yer ve olay hakkında yeterli bilgi vermelidir. Gerçek hayattan alınmış özellikler taşınmalı, düşünmeyi ve tartışmayı içeren bir konu olmalıdır. İçerisinde çatışma içeren durumları barındırmalı, merkezde yer alan karakterle empati kurmaya teşvik edici olmalı, belirgin ve net cevaplar içermemelidir. Ayrıca öğrencileri düşünme ve buna yönelik kararlar alma konusunda cesaretlendirmeli, olaya yönelik betimlemeler yapılmasına imkan sağlamalıdır (akt. Beckisheva, Gasparyan ve Kovalenko, 2015).

Öte yandan öğrenme ortamına getirilen bir örnek olay ne kadar nitelikli olursa olsun, onu sınıfta uygulayacak öğretmenin niteliği de önem taşımaktadır. Bu nedenle dersinde örnek olay incelemesi yöntemini seçen öğretmen, planlamaya, sınıfta tartışılabilir bir konu seçmeye, sorunu çözme yönünde öğrencilerin izledikleri yollara dikkat etmelidir (Gözütok, 2006). Bu sebepten ötürü öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilmeleri ve onların örnek olay incelemesi yöntemini etkin biçimde kullanması konusunda yol gösterilmesi önem taşıyan bir konu olmaktadır.

Ayrıca öğretmenlerin örnek olay incelemesi yöntemini kullanırken dikkat etmeleri gereken bir diğer konu da, öğrencilere yönelttikleri sorulara özen göstermeleri gerektiğidir. Rowe ve Newton'a (1994) göre, bir örnek olayı analiz ederken kullanılan soru tipleri üç farklı şekilde incelenmektedir. Bunlar, "ahlaki çözümleme, düşünsel inceleme, empatik düşünme"dir (akt. Kabapınar, 2012). Aydın (2011) ise empatik düşünme ve ahlaki çözümlemenin örnek olaylarla ne derece önemli bir ilişkisi olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: "Örnek olay incelemesi, öğrencilere olayları başkalarının bakış açısından bakabilme, başkalarının duygularını görebilme ve başkalarını anlamada gerçeğe yakın olabilme imkanı vermektedir. Sınıfta ahlaki ve sosyal içerikli ikilemlerin tartışılması, öğrencilerin bakış açısı kazanmalarında ve kendilerinin ahlaki anlayışlarını sorgulamalarını geliştirmede mükemmel fırsatlardır." (s. 91).

Görülen odur ki, sosyal bilgilerle ilintili derslerde yaşam içerisinde karşılaşılabilecek olay ve durumların ancak çok küçük bir bölümünün sınıf içine taşınabildiği görülmektedir. Sınıf ortamındaki çeşitli gerekçelerden ötürü örnek olay yönteminin yeterince etkili biçimde

kullanılmadığı ve bu bağlamda öğrencilerin gerçek yaşamıyla ilişkilendirmelerin yeterli ölçüde yapılmadığı tespit edilmiştir (Kabapınar, 2012; Özkan, 2010). Sınıfların kalabalık olması ve uzun zaman alan örnek olaylarda bütünlük sağlanamaması, öğrencinin olay ve ilişkiler arasında kolay bir bağ kuramamasına neden olabilmektedir. Kabapınar (2009) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan örnek olayların öğrencileri zorlayıcı nitelikte olması gerektiğini belirtirken; Özkan (2010) çalışmasında öğretmenin seçtiği örnek olayların öğrencilerin yaşamlarıyla bağlantılı ve seviyelerine uygun olmasına dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tüm bu belirtilenler doğrultusunda, öğretmenlerin Hayat Bilgisi derslerinde örnek olay incelemesi yöntemini etkili kullanabilmeleri için, üzerlerine düşen birçok faktör söz konusudur. Bu nedenle bu çalışmada öğretmenlere verilen örnek olay incelemesi temelli eğitimin, öğretmenlerin Hayat Bilgisi derslerinde bu yöntemi kullanabilmelerine ne derece etki ettiği araştırılmak istenmektedir. Bu amaçla öğretmenlere verilen örnek olay temelli eğitimin ardından sınıf ortamındaki değişimin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır;

1. Öğretmenlerin verilen eğitim öncesi ve sonrası örnek olay yöntemini sınıfta uygularken kullandıkları soru tipleri nasıl farklılaşmıştır?
2. Öğretmenlerin verilen eğitim öncesi ve sonrası örnek olay yöntemini sınıfta uygularken kullandıkları etkinlikler nasıl farklılaşmıştır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi derslerinde örnek olay incelemesi yöntemini etkili kullanabilme düzeylerine, öğretmenlere araştırmacı tarafından verilen eğitimin ne derece katkısı olduğu incelenmiştir. Araştırmada var olan bir durum tespit edilip, bunu değiştirmeye yönelik bir işlem söz konusudur. Bu nedenle nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması seçilmiştir. “Berg’in (2001) sınıflamasına göre üç tür eylem araştırması vardır. Bunlar, “teknik/ bilimsel/ işbirlikçi eylem araştırması”, “uygulama/ karşılıklı işbirliği/ tartışma odaklı eylem araştırması” ve “özgürleştirici/ geliştirici/ eleştirel eylem araştırmasıdır” (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada teknik/ bilimsel/ işbirlikçi eylem araştırması kullanılmıştır. “Bu yaklaşımda amaç daha önceden belirlenmiş kuramsal bir çerçeve içinde bir uygulamayı test etmek ya da değerlendirmektir. Bu amaçla araştırmacı ve uygulayıcı arasında uygulama sürecine ilişkin yoğun bir etkileşim bulunmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 296).

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada 2014-2015 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Anadolu yakasından seçilen özel ve devlet ilkokullarında eğitim veren sekiz sınıf öğretmeni ve onların öğrencileri çalışma grubunu oluşturmaktadır. Ancak ön gözlemler (her öğretmenin altışar ders saatinin izlenmesi) yapıldıktan sonra, devlet okulunda görev yapmakta olan 2. sınıf öğretmenlerinden biri okuldan ayrılmak zorunda kaldığı için öğretmen sayısı yediye düşmüştür. Böylece verilen eğitime ve son gözlemlere yedi öğretmenle devam edilmiştir. Öğretmenlerin hepsinin cinsiyeti kadındır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Gözlem formu

Bu çalışmadaki gözlemin temel amacı, öğretmenlere verilen örnek olay temelli eğitimden önce ve sonra öğretmenlerin Hayat Bilgisi derslerinde örnek olay incelemesi yöntemini kullanma becerileri arasında farklılık olup olmadığını saptamaktır. Bu amaçla her öğretmenin eğitimden önce ve sonra altı örnek olayı işlemeleri gözlemlenmiştir. Bu gözlemlerde öğretmenlerin kullandıkları soru tiplerinin (düşünsel, ahlaki, empatik) neler olduğu, hangi etkinliklerin kullanıldığı, örnek olay türlerinden hangisine yer verildiği, öğretmenlerin dersleri işlemeye nasıl başlayıp nasıl bitirdiği gibi boyutlar gözlenmiş ve gözlem formuna ayrıntılı olarak rapor edilmiştir.

2.3.2. Öğretmen günlükleri

Bu çalışmada öğretmen günlüklerinden yararlanılmasının araştırma kapsamında önemli olduğu düşünüldüğünden, örnek olay eğitimi öncesi, sonrası ve öğretmenlerin ders işleme sürecine dair öğretmen günlüklerinden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin eğitim öncesindeki ders işlemelerine herhangi bir etkinin olmasının engellenmesi için, araştırmacı tarafından neyin gözlemlendiği öğretmenlere belirtilmemiştir. Bu nedenle öğretmenler süreç hakkındaki düşüncelerini yazmak için *günlükleri tutmaya eğitimin verilmesinden sonra* başlamışlardır.

2.3.3. Veri toplama süreci

Çalışmanın yapılabilmesi için gerekli izinler İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır. Öncelikle seçilen özel ve devlet okullarından dörder olmak üzere toplam sekiz kişi olarak belirlenen sınıf öğretmeni seçilmiştir. Bu öğretmenlerden özel ve devlet okullarında olanların ikisi 2. sınıf ve ikisi 3. sınıf öğretmenleridir.

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuzu'nda örnek olay incelemesi yöntemini kullanmaları öngörülen konulardan seçilen altışar konuyu işlemeleri araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir (toplam 42 ders saati). Bu gözlemlerde öğretmenlerin örnek olay incelemesi yöntemini kullanmaları konusundaki eksiklikler de göz önüne alınarak etkinlikler oluşturulmuş ve öğretmenlere verilecek eğitim hazırlanmıştır.

Ardından öğretmenlere verilecek ve uzman görüşü alınmış olan eğitim sürecinin nasıl olacağını görebilmek ve oluşabilecek sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla öncelikle pilot bir uygulama yapılmıştır. Bu amaçla eğitim, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı 3. sınıf öğrencilerinden sekiz kişiye verilmiştir. Bu öğrencilerin 3. sınıftan seçilmesinin nedeni, çeşitli öğretim derslerini ve Okul Deneyimi dersini almış olmaları, ayrıca Hayat Bilgisi Öğretimi dersi kapsamında örnek olay incelemesi yöntemini işlememiş olmalarıdır.

Pilot uygulama kapsamında öğretmen adaylarına verilen örnek olay temelli eğitimde yer alan etkinliklerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Örnek olay incelemesi yöntemiyle bir ders sürecinin oluşturulması etkinliği oldukça uzun sürdüğünden, çıkarılmasına karar verilmiştir. Öğretmen adaylarına verilen eğitimi nasıl bulduklarına yönelik soru sorulduğunda ise, düşünsel, ahlaki, empatik soru oluşturma, etkinlikler üzerine çalışma ve farklı öğretmenlerin dersleri üzerinde tartışma kısımlarının kendileri için yararlı olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir.

Pilot uygulamada tüm etkinliklerin değerlendirilmesinden ve bahsi geçen etkinliğin çıkı-

rılmasının ardından eğitim öğretmenlere verilmiştir.

Örnek Olay Temelli Eğitim ve Kapsamı

Öğretmenlere verilen eğitim üç ana aşamadan oluşmaktadır. Bu ana bölümler farkındalık kazandırma, uygulama ve uygulamanın değerlendirilmesi şeklindedir. Farkındalık kazandırma bölümünde, öğretmenlerin örnek olayı tam anlamıyla tanıyıp, nitelikli örnek olayın özelliklerinin neler olduğuna yönelik farkındalık kazanmalarını sağlayıcı çalışmalar yapılmıştır. Uygulama bölümünde, bir örnek olayın analizi sürecinde ne tarz soruların sorulabileceğine, sorulacak soruların çeşit ve niteliğine, örnek olayın öncesine, olay sırası ve sonrasına yönelik ne tarz sorular sorulabileceğine, örnek olay türlerine ve olayı destekleyici ne tarz etkinliklerin kullanılabilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Değerlendirme bölümünde ise, çalışma grubundan farklı öğretmenlerin önceden örnek olay incelemesi yöntemi kullanarak işledikleri dersler incelenmiş, örnek olayı etkili kullanabilme düzeyi göz önüne alındığında bu derslerin ne derece nitelikli olduğu tartışılmıştır. Ayrıca bu bölümde son olarak, örnek olay incelemesi yöntemi kullanılırken öğretmenlerin sınıf ortamında nelere dikkat etmeleri gerektiği öğretmenlerin de fikirleri alınarak özetlenmiştir. Eğitimin ve etkinliklerin ayrıntılarına aşağıda yer verilmektedir.

1. BÖLÜM: Farkındalık Kazandırma

1. *Etkinlik:* Davranışçı ve yapılandırmacı ders kitapların incelenmesi ve tartışılması,
2. *Etkinlik:* Masal ve örnek olay metinleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi,
3. *Etkinlik:* Nitelikli bir **örnek olayın özelliklerinin** neler olduğunun tartışılması,

2. BÖLÜM: Uygulama

4. *Etkinlik:* Verilen örnek olaya **yönelik analiz soruları oluşturulması**,
5. *Etkinlik:* Örnek olay soru tiplerinin belirlenmesi ve tartışılması,
6. *Etkinlik:* Soru tipleri, olay öncesi-olay sırası-olay sonrası sorular ve açık-kapalı sorular hakkında kısa bilgi verilmesi,
7. *Etkinlik:* Bir örnek olay metni verilerek buna yönelik “düşünsel-ahlaki-empatik” soru oluşturulması ve bu sırada “açık-kapalı, olay öncesi, sırası ve sonrası” soru sorma ince-liklerinin kavranması,
8. *Etkinlik:* Örnek olay türleri hakkında bilgi ve örnek sunulması,
9. *Etkinlik:* Yansıtılan görsele yönelik “empatik, ahlaki, düşünsel” soruların sözlü olarak oluşturulması,

10. *Etkinlik:* Kullanılabilecek etkinlikler hakkında konuşulması ve verilen örnek olayla ilgili olarak etkinlik çalışması yapılması,

3. BÖLÜM: Uygulamanın Değerlendirilmesi

11. *Etkinlik:* Özkan’ın (2010) tezinde gözlemlenen öğretmenlerin derslerine yönelik alın-tiların verilmesi ve bunlar üzerinde konuşulması,
12. *Etkinlik:* Bir öğretmenin örnek olay incelemesi yöntemi kullanarak işlediği derslerden video kesitlerinin izletilmesi ve tartışılması,
13. *Etkinlik:* Örnek olay incelemesi yöntemi kullanılırken öğretmenlerin sınıf ortamında nelere dikkat etmesi gerektiğinin tartışılması,
14. *Etkinlik:* “Örnek Olay Sınıf İçerisi Analiz Süreci” tablosunun verilmesi ve özetlemenin yapılması.

Verilen eğitim sonrasında öğretmenlerin örnek olay incelemesi yöntemini kullanarak işle-dikleri altışar ders saati araştırmacı tarafından tekrar gözlemlenmiştir (toplam 42 ders saati). Öğretmenlerin bu derslerde kullanacakları örnek olay metinlerinin dördü araştırmacılar

tarafından belirlenen kazanımlara uygun olarak hazırlanmış ve bunlar için uzman görüşü alınmıştır. Uzmanların metinlerde çatışma içerikli kısımların daha net ifade edilmesi önerisi göz önüne alınarak, metinler bir kez daha düzenlendikten sonra öğretmenlere işleyecekleri derslerden önce dağıtılmıştır. Öğretmenlerin örnek olaya yönelik soracakları “düşünsel, ahlaki, empatik” soruları ve kullanacakları etkinlikleri önceden kendilerinin hazırlamaları istenmiştir. Öğretmenlerin hazırlanmış bu dört örnek olayı kullanarak işledikleri dersler dörder ders saati gözlemlendikten sonra, öğretmenlere bu konuda dönüt verilmiştir. Bu dönütler her dersin işlenmesinin hemen ardından verilmiş olup; öğretmenlerin kullandıkları soru tiplerinin, örnek olayı destekleyici etkinliklerin, derse başlama ve bitirmelerin niteliğine yönelik önerilerde bulunmayı içermiştir. Verilen eğitim ve işlenen dersler sonrasındaki dönütlerin ardından, son iki derste ise kullanılacak örnek olayların öğretmenlerin kendileri tarafından hazırlanması istenmiştir. Örnek olay metinlerini yazan, soru tiplerini oluşturan ve etkinliklerini hazırlayan öğretmenlerin dersleri araştırmacı tarafından ikişer ders saati olmak üzere gözlemlenerek süreç tamamlanmıştır.

2.3.4. Verilerin analizi

Öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrası derslerine yönelik gözlemler ve öğretmen günlüklerinden elde edilen verilerin analizinde; içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca analizler yapılırken kodlayıcı güvenilirliğini sağlamak için ikinci bir araştırmacının da verileri kodlaması sağlanmıştır. Miles ve Huberman’a (1994) göre, nitel araştırmalarda kodlamanın güvenilirliğini ve geçerliğini sağlamak oldukça önem taşımaktadır. Güvenirlilik değerinin hesaplanmasında %70’in üzerinde değer çıktığında, analiz güvenilir kabul edilmektedir.

Gözlem Formunun Analizi. Gözlem formunun analiz edilirken, öğretmenlerin kullandıkları “soru tipleri” ve “etkinliklerin eğitim öncesi ve sonrasında nasıl farklılaştığı” incelenmiştir. Öğretmenlerin kullandıkları sorular “düşünsel, ahlaki ve empatik” olarak sayısallaştırılarak sınıflandırılmıştır. Yine gözlem formunun incelenmesiyle öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrasında kullandıkları sınıf içi etkinlikler saptanmış ve sayısallaştırılmıştır.

Öğretmenlerin kimliklerini gizli tutmak amacıyla devlet okulundakilere DÖ1, DÖ2 şeklinde, özel okuldakilere de ÖÖ1, ÖÖ2 şeklinde rumuzlar verilmiştir. Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda doktora yapmakta olan bir öğretim elemanı ikinci kodlayıcı olarak belirlenmiştir. İki araştırmacının kodlamaları arasındaki tutarlılık katsayısı soru tipleri sayılarında 0,98 bulunmuşken, etkinlik sayılarındaki katsayı 0,97 olarak hesaplanmıştır.

Öğretmen Günlüklerinin Analizi. Öğretmen günlükleri dağıtılmadan önce araştırmacılar tarafından belli kategoriler oluşturulmuştur. Bunlar öğretmenlerin eğitim öncesinde ve sonrasında kullandıkları soru tipleri, etkinlikler, eğitim sürecine yönelik görüşleri şeklindedir. Veriler analiz edilirken, araştırmacı tarafından dikkatlice okunmuş, kodlardan alt ve ana kategorilere, temalara ulaşılarak sayısallaştırılan veriler tablo haline getirilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yazdıklarından birebir alıntılara yer verilerek elde edilen bulgular desteklenmiştir. Veriler ikinci araştırmacı tarafından da kodlanmış olup, tutarlılık değeri 0,94 bulunmuştur.

3. BULGULAR

3.1. Öğretmenlerin verilen eğitim öncesi ve sonrası örnek olay yöntemini sınıfta uygularken kullandıkları soru tipleri nasıl farklılaşmıştır?

Bu soruyu yanıtlamak için kullanılan veri toplama araçları gözlem formu ve öğretmen günlükleridir. İlk olarak öğretmenlere verilen eğitim öncesi ve sonrasında yapılan gözlemlerden elde edilen verilere yer verilmiştir. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersinden seçilen altışar konuyu örnek olay incelemesi yöntemi kullanarak işlemeleri eğitim öncesi ve sonrasında 42'şer saat toplamda 84 saat olmak üzere gözlemlenmiştir.

Öğretmenlerin bu derslerde kullandıkları toplam soru tiplerine Tablo 1'de yer verilirken; ilk ve son gözlem sonuçlarına göre derslerde kullanılan soru tipleri öğretmenler bazında ayrıntılı olarak Tablo 2'de ele alınmıştır.

Tablo 1

Eğitim Öncesi ve Sonrasındaki Gözlem Sonuçlarına Göre Toplam Soru Tipleri

Okul Türü	Düşünsel Sorular		Ahlaki Sorular		Empatik Sorular	
	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası	Eğitim Öncesi	Eğitim Sonrası
Devlet Okulu	403	168	12	66	19	107
Özel Okul	311	191	3	78	16	129
Toplam	714	359	15	144	35	236

Tablo 1'de devlet okulu ve özel okul öğretmenlerinin eğitim öncesinde ve sonrasında kullandıkları düşünsel, ahlaki, empatik soru sayılarına toplam olarak yer verilmiştir. Genel olarak bakıldığında eğitim öncesinde öğretmenlerin kullandıkları soru tipleri arasında düşünsel soruların oldukça fazla olduğu; eğitim sonrasında ise ahlaki ve empatik soruların artmasıyla soru tipleri arasında görece bir denge sağlanmış olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2

Eğitim Öncesi ve Sonrasındaki Gözlem Sonuçlarına Göre Ayrıntılı Soru Tipleri

Eğitim Öncesinde Kullanılan Soru Tipleri				
	Okul Türü	Düşünsel Soru Sayısı	Ahlaki Soru Sayısı	Empatik Soru Sayısı
Devlet Okulu	DÖ1	155	10	14
	DÖ2	110	1	1
	DÖ3	138	1	4
	Toplam	403	12	19
Özel Okul	ÖÖ1	62	1	8
	ÖÖ2	84	1	5
	ÖÖ3	104	0	0
	ÖÖ4	65	1	3
	Toplam	311	3	16
Genel Toplam		714	15	35
Eğitim Sonrasında Kullanılan Soru Tipleri				
	Okul Türü	Düşünsel Soru Sayısı	Ahlaki Soru Sayısı	Empatik Soru Sayısı
Devlet Okulu	DÖ1	63	27	44
	DÖ2	57	21	37
	DÖ3	48	18	26
	Toplam	168	66	107
Özel Okul	ÖÖ1	60	11	27
	ÖÖ2	37	25	34
	ÖÖ3	70	16	27
	ÖÖ4	24	26	41
	Toplam	191	78	129
Genel Toplam		359	144	236

Tablo 2’de devlet okulu ve özel okul öğretmenlerinin eğitim öncesinde ve sonrasında kullandıkları düşünsel, ahlaki, empatik soru sayılarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Buna göre devlet okulundaki öğretmenlerin kullandıkları düşünsel soru sayısı eğitim öncesinde toplam 403 iken, özel okuldakilerin 311 olduğu belirlenmiştir. Bu soru tiplerinin eğitim sonrasında devlet okulundaki öğretmenler için 163’e, özel okuldaki öğretmenler için ise 191’e düştüğü görülmüştür.

Öğretmenlerin kullandıkları ahlaki ve empatik sorulara bakıldığında, devlet okulundaki öğretmenlerin eğitim öncesinde 12 ahlaki ve 19 empatik; özel okuldaki öğretmenlerin ise 3 ahlaki ve 16 empatik soru kullandığı tespit edilmiştir. Verilen eğitim sonrasında kullanılan bu soru tiplerinin devlet okulundaki öğretmenler için 66 ahlaki ve 107 empatik; özel okuldaki öğretmenler için ise 78 ahlaki ve 129 empatik soruya çıktığı belirlenmiştir. Toplamda ise, öğretmenlerin eğitim öncesinde 714 düşünsel, 15 ahlaki ve 35 empatik soru

kullanırken; eğitim sonrasında 354 düşünsel, 144 ahlaki ve 236 empatik soru kullandığı tespit edilmiştir. Verilen eğitim sonrasında düşünsel soruların kullanımında bir düşüş yaşanırken; empatik ve ahlaki sorularda bunun tam tersi olmuştur. Bu çerçevede eğitim sonrası süreçte öğretmenlerin düşünsel, ahlaki ve empatik soruları görece daha dengeli bir şekilde sınıfta kullanmaya başladığı görülmektedir.

Aynı zamanda Tablo 3'e bakıldığında, eğitim sonrasındaki düşünsel sorulardaki azalmanın ve empatik, ahlaki sorulardaki artışın her öğretmen için ayrı ayrı görüldüğü de tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kullandığı genel soru sayılarındaki azalmanın nedeni ise kullandıkları etkinlik sayılarındaki artış olarak belirlenmiştir (bkz. Tablo 5-6).

Öte yandan bir diğer veri toplama aracı olan öğretmen günlüklerinden elde edilen veriler de değerlendirilmiştir. Öğretmenlerden eğitim sonrasında kendilerini, öğrencileri ve süreci değerlendirmek için günlük tutmaları istenmiş olup, bu şekilde günlükler öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Tutulan günlüklerden edinilen veriler, öğretmenlerin derslerde kullandıkları soru tiplerine yönelik düşünceleri uygulanan eğitim öncesi ve sonrasında şu şekildedir.

Tablo 3

Eğitim Öncesi ve Sonrasında Öğretmen Günlüklerine Göre Kullanılan Soru Tipleri

	Temalar	Sayı
Eğitim Öncesindeki Öğretmenlerine İlişkin Görüşleri	Sorularım düşünsel ağırlıklıymış	7
	Empatik ve ahlaki sorularım azmış	4
	Konuyu anlamaya yönelik soru soruyormuşum	1
	Kitapta yer alan soruları soruyormuşum	1
Eğitim Sonrasındaki Öğretmenlerine İlişkin Görüşleri	Empatik ve ahlaki sorularım arttı	7
	Nitelikli öğrenci cevapları gelmeye başladı	3
	Empatiyi ve ahlaki değerleri içeren cevaplar arttı	2
	Net ve açıklayıcı cevaplar gelmeye başladı	2
	Öğrencilerde farklı bakış açıları görüldü	1

Öğretmenlerin eğitim sonrasında tutmaya başladıkları günlüklerde yazdıklarından elde edilen verilerin yer aldığı Tablo 3'e bakıldığında, gözlem sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Eğitim öncesinde öğretmenlerin tümünün düşünsel sorulara ağırlık verdiği, eğitim sonrasında ise daha çok empatik ve ahlaki sorulara ağırlık verdiği tespit edilmiştir. Öğretmenler eğitim öncesinde empatik ve ahlaki soru tipleri hakkında fazla bilgi sahibi olmadıklarını, eğitim sonrasında ise bu konuya yönelik yorum yapabildiklerini belirtmişlerdir. Empatik ve ahlaki soru sormaya başladıktan sonra, öğrencilerin cevaplarındaki niteliğin oldukça arttığını fark eden öğretmenlerden üçü, aynı zamanda öğrencilerin net ve açıklayıcı cevaplar verdiklerini de ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu konuda yazdıklarından alıntı örnekler, eğitim öncesi ve sonrası şeklinde ele alınmıştır. Öncelikle devlet okulu öğretmenlerinden DÖ2'nin günlüğünde bu konuya ilişkin yazdıklarından alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

DÖ2'nin Eğitim Öncesindeki Derslerine Bakış Açısı

★ Eğitimi aldıktan sonra farkettim ki daha çok düşünsel sorular soruyor musum. Amacım çocukları düşünmeye sevk etmektir.

DÖ2'nin Eğitim Sonrasındaki Derslerine Bakış Açısı:

Derste cevap veremeyen bazı öğrencilerin ahlaki ve empati sorularına çok nitelikli cevaplar verebildiğini gözlemledim. Çocukların daha çok söz alma ve konuşma yapmak istediğini gözlemledim.

DÖ2'nin günlüğünde yazdıklarına göre, eğitim öncesinde daha çok düşünsel sorular sorduğunu fark ettiği ve eğitim sonrasında kullandığı ahlaki ve empatik sorular sayesinde öğrencilerin görece daha nitelikli cevaplar verdiğini söylemek olanaklıdır. Ayrıca öğretmen ahlaki ve empatik sorular kullandıkça öğrencilerin daha çok söz alma eğiliminde bulduklarını belirtmiştir. Özel okul öğretmenlerinin de bu konudaki görüşlerine yer verebilmek için eğitim sonrasında tutmaya başladıkları günlükler incelenmiştir. ÖÖ4'ün kullandığı soru tiplerinin eğitim öncesi ve sonrasında nasıl farklılaştığına yönelik düşünceleri günlüğünde aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

ÖÖ4'ün Eğitim Öncesindeki Derslerine Bakış Açısı:

En çok düşünsel sorular, sonra empatik, ahlaki soru sormadığını fark ettim.

ÖÖ4'ün Eğitim Sonrasındaki Derslerine Bakış Açısı:

Eğitim alındıktan sonraki sorularım değişti. Bu sorular öğrenciler için daha dikkat çekiciydi. Kendini daki kişiler yerine koymak öğrenciler için heyecanlandırdı, istekli öğrenci arttı. Bir birey olduklarını sorular

Ancak ahlaki sorular sormanın farkını öğrencilerin eğitim ortamında davranışlarıyla, düşünceleriyle bizzat belli ettiler. Sorguladılar, duyarlılıkları arttı, toplum bilinci pekiştirdiğini düşünüyorum.

ÖÖ4, eğitim öncesinde daha çok düşünsel sorular sorduğunu ifade etmiş; eğitim sonrasında özellikle ahlaki sorulara ağırlık verdiği için, bunun neticesinde de öğrencilerde gördüğü olumlu değişikliklerden bahsetmiştir. Empatik sorular sayesinde öğrencilerin kendilerini olaydaki kişilerin yerine koyarak cevap verirken mutlu olduklarını, bir birey olduklarını daha çok hissettiklerini ifade etmiştir. Öte yandan ahlaki soruların sorulmasının sayesinde de, öğrencilerin toplum bilinçlerinin pekiştiğinden, sorgulama sürecine girdiklerinden ve duyarlılıklarının arttığından bahsettiği dikkat çekmiştir.

Tüm bunların sonucu olarak, yapılan gözlem ve tutulan öğretmen günlüklerinden elde edilen verilerin birbirlerini destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir.

2. Öğretmenlerin verilen eğitim öncesi ve sonrası örnek olay yöntemini sınıfta uygularken kullandıkları etkinlikler nasıl farklılaşmıştır?

Bu soruya cevap aramak için kullanılan veri toplama araçları gözlem formu ve öğretmen günlükleridir. İlk olarak toplam 84 ders saati gözlemlenen derslerden elde edilen verilere yer verilmiştir. Bu veriler eğitim öncesi ve sonrasında olmak üzere öğretmenlerin örnek olay yöntemiyle ders işlemleri gözlemlenerek elde edilmiştir. Bunlara göre eğitim öncesi ve sonrasında devlet okulu ve özel okul öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları toplam etkinlik sayılarına aşağıda yer verilmektedir.

Tablo 4

Eğitim Öncesi ve Sonrasındaki Gözlem Sonuçlarına Göre Okullarda Kullanılan Toplam Etkinlik Sayıları

	Okul Türü	Etkinlik Sayısı (f)
Eğitim Öncesi	Devlet Okulu	27
	Özel Okul	54
Eğitim Sonrası	Devlet Okulu	52
	Özel Okul	62

Tablo 4'te devlet okulu ve özel okuldaki öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrasında kullandıkları etkinlik sayılarına yer verilmiştir. Bu sayılara bakıldığında eğitim öncesinde devlet okulunda kullanılan etkinlik sayısının öğretmen başına 9, özel okulda kullanılan etkinlik sayısının ise 13 olduğu görülmektedir. Eğitim sonrasında ise, her iki okulda kullanılan etkinlik sayısının arttığı tespit edilmiş; özel okulda öğretmen başına bu sayının 15'e çıkarken, devlet okulunda ise 17'ye çıktığı belirlenmiştir. Özel okulda kullanılan etkinlik sayıları eğitim öncesi ve sonrasında çok fazla artış göstermezken; devlet okulunda neredeyse iki katına çıkan bir artış görülmüştür. Tablo 2'de yer alan eğitim sonrasındaki düşünsel soruların yarı yarıya azalmasının bir nedeni de, eğitim sonrasında devlet okulu öğretmenlerinin daha çok etkinlik kullanmaya başlamaları olarak belirlenmiştir. Bu etkinliklerin neler olduğunun ayrıntılı olarak incelenmesi amacıyla, Tablo 5'te devlet okulu öğretmenlerinin ve Tablo 6'da özel okul öğretmenlerinin kullandıkları toplam etkinlik sayıları ve türleri ele alınmıştır.

Tablo 5

Eğitim Öncesi ve Sonrasındaki Gözlem Sonuçlarına Göre Devlet Okulunda Kullanılan Etkinlikler

Devlet Okulu	Etkinlik Türleri	Sayı (f)		
		DÖ1	DÖ2	DÖ3
Eğitim Öncesi	Drama	4	-	3
	Kavram/değer yargısı karşılaştırma	2	1	-
	Yaşantıdan örnekler sunma	2	-	3
	Ulaşılan sonuçları listeleme	1	-	-
	Beyin fırtınası	1	5	1
	Kavram haritası oluşturma	-	-	1
	Kavramları listeleme	-	1	2
	Toplam	10	7	10
Genel Toplam		27		
Eğitim Sonrası	Drama	5	1	5
	Örnek olayı tamamlatma	4	2	3
	Yaşantıdan örnekler sunma	3	5	3
	Atasözü/Özlü söz yazdırma	1	2	-
	Bilmece sorma	1	-	-
	Yaratıcı başlık buldurma	1	-	-
	Slogan yazdırma	1	4	-
	Kavram/değer yargısı karşılaştırma	1	-	-
	Beyin fırtınası	1	2	-
	Afiş çalışması yaptırma	-	3	-
	Kavramları listeleme	-	2	2
Toplam	18	21	13	
Genel Toplam		52		

Tablo 5’te, devlet okulu öğretmenlerinin ilk ve son gözlemlerde kullandıkları etkinlik türleri ve sayılarına yer verilmiştir. İlk gözlemlerde toplam 27 etkinlik kullanan öğretmenlerin, son gözlemlerde kullandıkları etkinlik sayısının toplam 52’ye çıktığı tespit edilmiştir.

Ayrıca öğretmenlerin kullandıkları etkinlik türleri sayısının eğitim öncesinde yedi iken, eğitim sonrasında 11 olduğu belirlenmiştir. Her öğretmenin bireysel olarak kullandığı etkinlik sayıları eğitim sonrasında, eğitim öncesine göre artmıştır. Ayrıca öğretmenlerden ilk ikisinin kullandığı etkinlik türü sayısının son gözlemlerde ilkinde göre arttığı; üçüncüsünün (DÖ3) ise ilk gözlemlerde beş farklı etkinlik kullanırken, son gözlemlerde dört farklı etkinlik kullandığı tespit edilmiştir.

Devlet okulundaki öğretmenlerin ilk gözlemlerde son gözlemlerden farklı olarak “kavram haritası oluşturma” etkinliğini kullandıkları; son gözlemlerde ise ilkinden farklı olarak “yaratıcı başlık buldurma, slogan/atasözü/özlü söz yazdırma, bilmece sordurma, örnek olayı tamamlatma, afiş çalışması yaptırma” etkinliklerini kullandıkları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda ise özel okul öğretmenlerinin kullandıkları etkinliklere ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6

Eğitim Öncesi ve Sonrasındaki Gözlem Sonuçlarına Göre Özel Okulda Kullanılan Etkinlikler

Özel Okul	Etkinlikler	Sayı (f)			
		Ö1	Ö2	Ö3	Ö4
Eğitim Öncesi	Yaşantıdan benzer örnekler sunma	5	2	1	4
	Doğru/yanlış eylemleri listeleme	3	1	-	-
	Afiş çalışması	1	-	-	-
	Olayda kimi takdir ettin/ eleştirdin/ sevdin/sevmedin	1	2	-	-
	Ulaşılan sonuçları listeleme	1	3	3	3
	Beyin fırtınası	1	1	1	1
	Drama	-	5	3	5
	Slogan yazdırma	-	2	1	-
	Şarkı sözü yazdırma	-	-	-	1
	Karikatür çizdirme	-	-	1	-
	Mektup yazdırma	-	-	1	-
	Resim çizdirme	-	-	1	-
	Toplam	12	16	12	14
	Genel Toplam		54		
Eğitim Sonrası	Yaşantıdan benzer örnekler sunma	3	2	-	2
	Beyin fırtınası	2	1	2	2
	Afiş çalışması	2	1	1	1
	Olaydaki kahramanların yerine kendini koyma	2	1	2	-
	Kavram/değer yargısı karşılaştırma	2	1	-	-
	Slogan yazdırma	2	-	1	-
	Kavramları listeleme	2	2	-	-
	Kavram haritası yaptırma	1	-	-	-
	Atasözü/Özgülü söz yazdırma	1	1	-	-
	Ulaşılan sonuçları listeleme	1	-	1	-
	Drama yaptırma	-	-	2	6
	Broşür yaptırma	-	1	-	-
	Amblem yaptırma	-	1	-	-
	Cümleleri tamamlatma	-	1	-	-
	Farklı düşünceleri alkışlatma	-	1	-	-
	Hediye kartları oluşturma	-	1	-	-
	Karikatür çizdirme	-	-	1	-
	Günlük yazdırma	-	-	1	-
	Şarkı sözü yazdırma	-	-	1	-
	Hikâye haritası yaptırma	-	-	-	1
	Arkadaşlarına empatik ve ahlaki sorular sordurma	-	-	-	2
Örnek olayı tamamlatma	-	-	-	1	
Şiir yazdırma	-	-	-	1	
Toplam	18	16	12	16	
Genel Toplam		62			

Tablo 6'da özel okul öğretmenlerinin eğitim öncesi ve sonrasındaki gözlemlerde kullandıkları etkinlik türleri ve sayılarına yer verilmiştir. Eğitim öncesinde toplam 54 adet etkinlik kullanan öğretmenlerin, eğitim sonrasında kullandıkları etkinlik sayısının toplam 62'ye çıktığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kullandıkları toplam etkinlik türleri sayısının eğitim öncesinde 12 iken, eğitim sonrasında 23 olduğu belirlenmiştir. Özel okuldaki öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrasında kullandıkları etkinlik sayılarında fazla bir artışın olmadığı, ancak kullanılan etkinlik türü sayısının yaklaşık iki katına çıktığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca eğitim sonrasında ise öncesinden farklı olarak öğretmenlerin “oyadaki kahramanların yerine kendini koyma, karşılaştırma yapma, atasözü/özlü söz yazdırma, kavramları listeleme, kavram/hikaye haritası yaptırma, broşür/amblem yaptırma, cümleleri tamamlatma, farklı düşünceleri alkışlatma, hediye kartları oluşturma, günlük/şiir yazdırma, örnek olayı tamamlatma, arkadaşlarına ahlaki/empatik sorular sordurma” etkinliklerini kullandıkları belirlenmiştir.

Devlet okulu ve özel okuldaki öğretmenlerin genel olarak eğitim öncesi ve sonrasında ortak olarak kullandıkları etkinliklerin içindeyse, “drama yaptırma, sorunu çözmek için beyin fırtınası yaptırma, kendi yaşantılarından benzer örnekler verme, ulaşılan sonuçları listeleme”nin yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak öğretmenlerin eğitim sonrasında kullandıkları etkinliklerin her iki okul türü için de oldukça farklılaştığı görülmüştür. Verilen eğitimde bahsedilen ve kullanılmasının örnek olayı tamamlamak için nitelikli olabileceği öngörülen etkinliklerin öğretmenler tarafından kullanıldığı gözlemlenmiştir. Öte yandan bu araştırma sorusunun cevabını tespit edebilmek için kullanılan ikinci veri toplama aracı ise öğretmen günlükleridir. Öğretmenlerin kendilerini, öğrencileri ve süreci değerlendirmek için tuttukları günlüklerden de eğitim öncesi ve sonrasındaki derslerde kullandıkları etkinliklere yönelik veriler elde edilmiştir. Devlet okulu öğretmenlerinden olan DÖ1'in eğitim öncesi ve sonrasındaki derslerinde kullandığı etkinliklere yönelik bakış açısı aşağıdaki gibidir:

DÖ1'in Eğitim Öncesindeki Derslerine Bakış Açısı:

Hayat Bilgisi dersinde kullandığım etkinlikler anlatım, - soru - cevap, canlandırma dır.

DÖ1'in Eğitim Sonrasındaki Derslerine Bakış Açısı:

En fazla kullandığım etkinlikler drama, beyin fırtınası, başından geçen benzer olayı anlatırma, örnek olayı tamamlatma (sözlü olarak), Başlık bulma, oyardaki kim olmak isterdin.

DÖ1'in günlüğünden alıntılar incelendiğinde, eğitim sonrasında kullandığı etkinlik sayılarında eğitim öncesine göre niceliksel bir artış olduğu ve kullanılan etkinliklerin niteliğinin arttığı görülmektedir. Eğitim öncesinde “düz anlatım, soru-cevap ve canlandırma” gibi etkinlikler kullandığını; eğitim sonrasında ise bu etkinliklerin sayısının arttığı, “drama, beyin fırtınası, başından geçen benzer olayı anlatırma, örnek olayı tamamlatma, yaratıcı başlık bulma, oyardaki kim olmak isterdin” gibi etkinlikler kullandığını ifade etmiştir. Özel okul öğretmenlerinden ÖÖ3'ün eğitim öncesi ve sonrasında kullandığı etkinliklere yönelik olarak günlüğünde yazdıkları incelenmiş ve alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

ÖÖ3'ün Eğitim Öncesindeki Derslerine Bakış Açısı:

Eğitim öncesinde; etkinlik yapmayı çok sevdiğim için mutlaka her dersimde bir ya da birkaç etkinliği birarada kullandım.

ÖÖ3'ün Eğitim Sonrasındaki Derslerine Bakış Açısı:

Örnek olay yöntemiyle ilgili çalışmalar yaparken konuya uygun olarak seçtiğim

- afiş hazırlama, pankart hazırlama, poster hazırlama
- işaret ve levha tasarlama
- günlük yazdırma
- drama
- kavram haritası hazırlama
- karikatür hazırlama
- mektup yazma
- şarkı sözü yazma
- resim yapma
- konuşma baloncukları hazırlama gibi etkinlikler uygulamıştır.

ÖÖ3'ün günlüğünde belirttiğine göre eğitim öncesinde derslerinde çeşitli etkinlikler kullandığı, eğitim sonrasında ise kullandığı birbirinden farklı etkinliklerin isimlerine daha net ve ayrıntılı olarak yer verdiği tespit edilmiştir. ÖÖ3'ün eğitim sonrasında kullandığına yönelik ifade ettiği etkinliklerin, öğretmenlere uygulanan eğitimde örnek verilen etkinliklerden olduğu görülmüştür. Öğretmen, öğrencilerin aktif olmalarına olanak sağlayan ve işlenen örnek olayı destekleyen birbirinden farklı birçok etkinlik düzenlediğini ifade etmiştir.

Yapılan gözlemler ve öğretmenlerin tuttıkları günlüklerden elde edilen verilerin birbirini destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir. Bunlara göre, devlet okulundaki öğretmenlerin uygulanan eğitim sonrasında kullandıkları etkinliklerin sayıları ve çeşitleri artarken; özel okuldaki öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrası olarak etkinlik sayılarında fazla farkın görülmediği, ancak etkinlik çeşitlerinin arttığı ve dolayısıyla da bunlara bağlı olarak daha nitelikli etkinlikler kullanıldığı tespit edilmiştir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Öğretmenlerin verilen eğitim öncesi ve sonrası örnek olay yöntemini sınıfta uygularken kullandıkları soru tipleri nasıl farklılaşmıştır?

Araştırmanın bulgularına göre, öğretmenlere verilen örnek olay temelli eğitim sonrasında, öğretmenlerin derslerde örnek olayı daha nitelikli işledikleri gözlemlenmiştir. Bu durum ilk olarak öğretmenlerin kullandıkları soru tiplerine yansımıştır.

Yapılan gözlemler sonucunda elde edilen bulgulara göre; verilen eğitim öncesinde devlet ve özel okullardaki öğretmenlerin kullandığı sorular düşünsel ağırlıklıyken; eğitim sonrasında empatik ve ahlaki soruların da devreye girdiği, düşünsel soruların belirgin oranda azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin tuttukları günlüklerde de, verilen eğitim sonrasında kullandıkları empatik ve ahlaki soruların düşünsel sorularla dengelendiği, bunlara yönelik olarak öğrenci cevaplarının daha nitelikli hale geldiğini öğretmenlerin gözlemledikleri görülmüştür.

Devlet ve özel okuldaki durum ayrı ayrı incelendiğinde okullar arasında belirgin bir farklılığın olmadığı, verilen eğitim sonrasında her iki okul tipinde de öğretmenlerin kullandığı soru tiplerinin daha nitelikli bir hale geldiği ve sayısal olarak da üç farklı soru tipinde görece dengenin sağlandığı tespit edilmiştir.

4.2. Öğretmenlerin verilen eğitim öncesi ve sonrası örnek olay yöntemini sınıfta uygularken kullandıkları etkinlikler nasıl farklılaşmıştır?

Araştırmanın bulgularına göre, öğretmenlere verilen eğitim sonrasında öğretmenlerin kullandıkları etkinliklerin sayısında ve niteliğinde artış gözlemlenmiştir. Kullanılan etkinliklerdeki artış devlet okulunda özel okuldakine göre daha fazla olmuştur. Devlet okulundaki öğretmenler verilen eğitim sonrasında daha fazla etkinlik kullanmaya başlamışlar ve bu durum da onların kullandığı düşünsel soruların azalmasını, empatik ve ahlaki sorularla dengelenmesi sağlamıştır.

Özel okulda kullanılan etkinliklere bakıldığında ise, öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrasında kullandıkları etkinlik sayılarının hemen hemen birbirlerine yakın olduğu tespit edilmiştir. Verilen eğitim sonrasında öğretmenlerin kullandıkları etkinliklerin çeşitliliğinin arttığı ve etkinliklerin daha nitelikli hale geldiği belirlenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlere verilen örnek olay temelli eğitimin ardından örnek olayın sınıf içinde nitelikli kullanımında belirgin artış olduğu tespit edilmiştir.

5. KAYNAKÇA

- Aydın, M. Z. (2011). Okulda ahlak eğitimi ve ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Badger, J. (2010). "Classification and framing in the case method: discussion leaders' questions", *Journal of Further and Higher Education*, 34 (4), 503-518.
- Beckisheva, T., Gasparyan, G. A. & Kovalenko, N. A. (2015). Case study as an active method of teaching business English, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 166, 292-295.

- Farahani, L. A. & Heidari, T. (2013). Effects of the case-based instruction method on the experience of learning, *Journal of Biological Education*, (Dol: 10. 1080/ 002196266. 2013. 788539.)
- Gözütok, F. D. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*, Ankara: Ekinoks.
- Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. ve Baysal, Z. N. (2004). İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimine yaşamın kendisini taşımak: Gazete haberinin kullanıldığı bir öğretimin tasarlanması ve değerlendirilmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10 (39), 384-419.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2009). İlköğretim 1, 2, 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özkan, Ö. (2010). Örnek olay yönteminin hayat bilgisi dersi öğrenme ortamlarında kullanımının etkililiği. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.